

**ОНТОЛОГІЯ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ РЕГУЛЮВАННЯ
ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРЕСАХ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Шинкар Тетяна Ігорівна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних наук

ПВНЗ «Європейський університет»

м. Київ, Україна

Богомаз Аліса Олександрівна

магістр кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних наук

ПВНЗ «Європейський університет»

м. Київ, Україна

Національне законодавство, доктринальні положення правової науки та сучасна практика правозастосування допускають існування обмежень права на інформацію в інтересах національної безпеки, а також містять опис окремих методик та механізмів здійснення й оцінки правомірності та пропорційності таких обмежень.

Досвід України у сфері заходів забезпечення національної безпеки дозволяє сформувати систему суб'єктів регулювання обмежень права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки із включення до неї трьох підсистем: загальних суб'єктів, які формують та реалізують на стратегічному рівні державну інформаційну політику; спеціальних суб'єктів, які здійснюють безпосереднє регулювання обмеження права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки на тактичному та оперативному рівнях; суб'єктів застосування законодавства щодо обмеження права на інформацію конкретної особи в інтересах забезпечення національної безпеки.

Функції та повноваження кожного зі складових сектору безпеки і оборони щодо обмеження права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки визначаються законодавством України комплексно (щодо здійснення заходів спрямованих на виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних та потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз національним інтересам). За відсутності у Конституції України прямого зобов'язання забезпечувати національну безпеку та національні інтереси, а також, як наслідок, використання у суспільній практиці категорій на кшталт «силовий блок» й появи спеціалізованого «безпекового» законодавства, кожна особа, поведінка якої регулюється

Конституцією України та національним законодавством, усвідомлює існування механізмів обмеження реалізації права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки виходячи зі змісту ст. ст. 3, 8, 11, 16, 17, 18, 27, 32, 34, 36, 37, 39, 44, 65, 92, 106, 107, 116 Конституції України [1].

Затверджена у жовтні 2021 року Стратегія інформаційної безпеки України спрямована на посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами і заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина [2], що дозволяє розглядати досягнення її завдань певним колом суб'єктів та регулювання обмежень прав громадян на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки як єдине ціле.

Так, згідно положень розділу «Механізми реалізації визначеної мети та завдань» вказаної Стратегії такими суб'єктами є: Рада національної безпеки і оборони України яка діє, зокрема з використанням спроможностей Центру протидії дезінформації (утворений у 2021 році як робочий орган Ради національної безпеки і оборони України [3]); Кабінет Міністрів України, який забезпечує формування та реалізацію інформаційної політики держави, забезпечує інформаційний суверенітет, фінансування програм, пов'язаних з інформаційною безпекою, спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері; органи державної влади, які діють у взаємодії з органами місцевого самоврядування, Центром протидії дезінформації та інститутами громадянського суспільства з метою забезпечення реалізації Стратегії згідно з планом заходів, який затверджується Кабінетом Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері, який, зокрема здійснює в межах компетенції нормативно-правове регулювання у сфері інформаційної безпеки України та може вважатися основним суб'єктом регулювання обмеження права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки; Міністерство оборони України, а також сили оборони, які в межах компетенції забезпечують виконання широкого спектру завдань, але їх кількість є залежною від режиму забезпечення національної безпеки, а сфера обмежується воєнними загрозами; Служба безпеки України, яка, у межах своєї компетенції, здійснює виконання відповідних завдань спеціальними методами і способами; розвідувальні органи України, які у процесі провадження розвідувальної діяльності забезпечують протидію зовнішнім інформаційним загрозам у сфері безпеки

та оборони держави; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, яка відповідно до своєї компетенції здійснює регуляторну діяльність в українському інформаційному просторі.

З урахуванням принципової різниці у формах та методах їх діяльності слід зауважити, що сформована у такий спосіб система суб'єктів регулювання обмежень права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки буде включати три підсистеми: державної інформаційної політики (формування, реалізація, проведення комплексних оглядів інформаційного простору, формування системи стратегічних комунікацій, розробка та поширення відповідних наративів тощо); безпосереднього регулювання обмеження права на інформацію; застосування адміністративними судами законодавства про обмеження права на інформацію, зокрема щодо доступу до інформації, окремих джерел та документів.

Окремого розгляду потребує питання можливості розгляду в якості суб'єкта регулювання обмеження права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки такого складового елемента сектора безпеки і оборони як громадяни (представники громадянського суспільства) та їх об'єднання. Історичний досвід засвідчує, що у часи найбільших загострень та революційних подій саме представники громадянського суспільства є найбільш активними «регуляторами» багатьох видів інформаційної діяльності, зокрема через тимчасову втрату державою контролю доступу до джерел інформації чи інформаційних ресурсів. Представники громадянського суспільства хоча й володіють низкою засобів впливу на реалізацію права на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки, але не можуть розглядатися як самостійний суб'єкт регулювання відповідних обмежень.

Аналіз досвіду США та країн Центрально-Східної Європи засвідчив, що особливе значення в реалізації цілей національної безпеки в інформаційній сфері мають недержавні аналітичні центри як приклад державно-громадської взаємодії в аналітико-прогностичному супроводі державної безпекової політики.

Сучасне адміністративне та інформаційне право розглядає суб'єкта формування державної політики регулювання (регуляторної діяльності) як учасника відповідних суспільних відносин регулювання, але акцентує увагу на скерованості його повноважень та функцій предметно-практичними завданнями публічного управління (адміністрування) загалом та, як наслідок, його участь в адміністративно-правовому регулюванні – формуванні і реалізації відповідної державної політики забезпечення національної безпеки. При цьому Міністерство культури та інформаційної політики України (МКіП) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та

реалізує державну політику у сферах культури, державної мовної політики, популяризації України у світі, державного іномовлення, інформаційного суверенітету України (у частині повноважень з управління цілісним майновим комплексом Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ») та інформаційної безпеки, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах кінематографії, відновлення та збереження національної пам'яті, міжнародних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні, мистецтв, охорони культурної спадщини, музейної справи, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей [4].

В аспекті «можливості» встановлення та контролю дотримання обмеження прав на інформацію в інтересах забезпечення національної безпеки слід звернутися до ознак адміністративно-правових обмежень (заборон), які були виділені представниками сучасної адміністративно-правової науки, зокрема В. Чорною [5, С. 91]. Так, застосовуючи певні обмеження (заборони) МКіП та інші перелічені суб'єкти регулювання: мають певні обов'язки (зобов'язання) щодо регулювання інформаційної діяльності; відповідають характеристикам власної легітимності й нормативної визначеності власних дій; виступають полігалузевим інструментом, формують політико-правові, економіко-правові, соціально-правові та інші наслідки своєї діяльності; здатні застосовувати заходи примусу й притягати «джерело інформаційної загрози» до відповідальності; притягаючи до відповідальності не мають на меті «покарати», а лише забезпечують національні інформаційні інтереси; самостійно визначають міру (межу) власних повноважень у кожному випадку застосування обмежень через що останні завжди мають індивідуальний (адресний) характер; мають «цільового» адресата регулюючого впливу щодо кожного виду інформації (ст. 10 Закону України «Про інформацію») зокрема у питаннях доступу до нього (п. 1. ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації»); напряду застосовують «захисні» механізми інформаційно-правового регулювання як форму власної діяльності; не допускають виникнення правового спору (конфлікту) між такими адресатами, але самі можуть бути учасниками публічно-правового спору; обґрунтовують своєю діяльністю застосування до «адресата» заходів примусу, мотивують (стимулюють) його правомірну поведінку в умовах застосування обмежень права на інформацію засобами наративу; «супроводжують» та контролюють відповідну поведінку «адресата» в умовах обмежень, зокрема формування й реалізацію ним певних управлінських рішень, актів, документів, стандартів тощо; фіксують акти «зворотнього зв'язку адресата» – проявів психофізичної реакції на застосування обмежень; ведуть активну попереджувальну роботу з метою утримання «адресата» від порушення встановлених обмежень чи вчинення протиправних дій.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>.
3. Про створення Центру протидії дезінформації: Рішення РНБО від 11.03.2021 (введене у дію Указом Президента України від 19 березня 2021 року № 106/2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0015525-21#n2>
4. Деякі питання діяльності Міністерства культури та інформаційної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2019 № 885. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-%D0%BF#Text>.
5. Чорна В. Г. Детермінанта обмежень в адміністративному праві. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип. 14. С. 86-94.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-44>

ФРОНЕЗИС МОДЕЛІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Юзікова Наталія Семенівна

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри адміністративного і кримінального права

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Глобалізація є об'єктивним, природним процесом, що пов'язаний з існуванням і розвитком людства, проблеми функціонування екосистеми, світової цивілізації в умовах техногенного прогресу. Глобалізаційні процеси охоплюють різні сфери суспільного життя мають позитивний зміст. Поряд з цим вони супроводжуються ризиками і загрозами. Позитивною складовою глобалізації здебільшого, є явища економічного, політичного характеру (підвищення економічного потенціалу країни, політичне співробітництво, міжнародна співпраця),